

RIIGIKOGU

IV koosseis.

V istungjärk.

95. koosolek.

11. novembril 1930.

Sisu:

1. J. Vilms'i erakorraline teadaanne riigiametnikkude ja -teenijate raske seisukorra üle.
2. Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma erakorraline teadaanne hädaabitööde algusega viivitamise üle.
3. Piiri heas korras hoidmise Eesti ja Läti vahel ja võõrandatud maariba ning selle riba, kus omandusõigused piiratud, kasutamise kokkuleppe kinnitamise seadus — redaktsioon.
4. Riigivanem O. Strandman'i sõnavõtmine isiklikus asjas.
5. Eesti-Rumeenia kaubandusliku kokkuleppe kinnitamise seadus — I lugemisel.
6. Eesti ja Hollandi laevamõõtkirjade vastastikku tunnustamise kokkuleppe kinnitamise seadus — I lugemisel.
7. Tsekiseaduse §§ 9 ja 10 muutmise seadus — I lugemisel.
8. Eesti Vabariigi ja Hispaania Kuningriigi vahelise väljaandmise ja kriminaalasjus kohtuliku abiandmise konventsiooni kinnitamise seadus — II lugemisel.
9. Tollipõhitariifide muutmise ja täiendamise seadus — II lugemisel.
10. Tolle põhitariifide §§ 55, 57, 88, 183, 187, 188 ja 199 muutmise ja täiendamise seadus — II lugemisel.
11. Riigitöölaliste puhkeaja seadus — I lugemisel.

Koosoleku avab esimene abiesimees **M. Martna** kell 17.16 min.

Sekretäri kohal sekretäri teine abi **O. Gustavson**.

1. J. Vilms'i erakorraline teadaanne riigiametnikkude ja -teenijate raske seisukorra üle.

J. Vilms (väljasp. rhm.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Sooviksin Riigikogu liikmete tähelepanu pöörata riigiametnikkude ja -teenijate väljakannatamatule seisukorrale ja ühtlasi haritud proletariaadi tekkimisele. Käesoleva valitsuse päevil on ühel kui teisel põhjusel üles kerkinud tööpuuduse probleem selle täies ulatuses. Riigikassa raskused ja majanduslik kitsikus üldse on siin põhjuseks olnud. Üldise tööpuuduse kõrval, mis töötatööliste seisukorra teinud väljakannatamatuks, on tekkinud täies suuruses ka riigiametnikkude ja -teenijate samasugune tööolude halvenemine, mis tekitanud ühes raskustega eramajanduslikus elus meil haritlaste proletariaadi.

Julgeksin lugupeetud Riigikogu liikmete tähelepanu juhtida neile väljakannatamatutele oludele, mis valitsevad sel alal riigiteenijate ametioludes, kui ka nende seisukorra üksikasjadele, mis lubavad neid olusid väljakannatamatuteks lugeda.

Kõigepealt tahan tähelepanu sellele pöörata, et riigiametnikkude ja riigiteenijate koondamisel, mis praegu sünnib, välja ei ole töötatud põhimõtteid, vaid vallandamine käib siin isikliku tutvuse, meeldivuse ja soovitude järgi teatavalt poolt. Seda väga tihti, mitte küll alati, kuna harilikult mittekoondamise vallandamise puhul käiakse sellekohaste vallandamise määruste järgi. Selle kõrval ei ole ka töö lihtsustamise põhimõtteid, mis peaksid aluseks olema vallandamise juures, ja ühtlasi ka ametniku häid omadusi mitte aluseks võetud. Keegi ei ole koondamise kui sarnase vastu, ainult tahtsin tähelepanu juhtida sellele teguviisile, et ei ole põhimõtteid. Teiseks ei ole ametnikkude õigusliku korra kaitsmine vallandamise juures täiel määral läbi viidud, sest teisiti ei saa seda nimetada, kui ametnikkude ja teenijate õiguste lammutamiseks, kui võetakse tihti tagasi seesama ametnik, kes vallandatakse, sama ministeeriumi juurde ülemäärase ajutise tööjõuna, ja pikendatakse tööaega kuust kuusse või kuudeviisi. Seejuures maksatakse talle vähem palka, ning ametnik on ilma seadusliku kaitseta. Samuti ei ole korda, kuidas riigiametnik peaks tagasi võetama, kui ta vallandatakse, siis, kui teatud kohad vabanevad kas ametnikkude suuremise või ametist lahkumise tagajärjel.

On ette tulnud, et võetakse tagasi mitte vana kogenud ametnik, vaid uued jõud, kes sellel alal ei ole küllalt osavad oma eriuülesannetes. Kolmandaks, riigiametnikkude tööjõudu kurnatakse, arstiabi on kas otsekohe kaotatud või piiratud kuni miinimumini. Päevatöölaliste, nende ajutiste tööjõudude palk, kes tagasi võetakse ametnik-

kude vallandamise juures, on harilikult väikesem võrreldes sellega, kuipalju ametnik siis saab, kui ta koosseisu kuulub. Samuti nägime arudteelaste tööaja normeermise juures arupärimise puhul, et ka siin on halvenemine. See tähendab seda, et ametnik ei saa oma tööjõu eest loomulikku tasu, mis ta peaks saama. Neljandaks on andmeid, et antakse salaseid eeskirju ja soovitusi kutsetegelaste-ametnikkude vallandamiseks kohtadel, mis on ametnikkude tagakiusamine. Viiendaks, riik kui sarnane ei täida praegu oma kohustusi ja neid lepinguid, mis tal ametnikkudega on, ja nimelt arstiabi korralduses. On antud rida eeskirju, et ei tohi usaldusearst tshekke kinnitada. Seejuures on teada, et kui tshekk on 3 kuud kinnitamata, siis see kulu, mis haige kandnud, ei saa välja maksetud. Paistab, et siin on teadlikult või kogemata sisse vedada tahetud riigiteenijaid ja arste tagamõttega, et nimelt raha mitte välja maksta. Niisugused eeskirjad on Kohtu- ja siseministeriumis, Põllutöeministeriumis ja Majanduseministeriumis.

Seisukord, lugupeetud Riigikogu liikmed, läheb veel raskemaks, kui silmas pidada seda, et praegusel ajal on haritlastel samasugune tööpuuduse olukord, nagu seda on lihttöölistel. Linnadesse voolab iga aasta umbes 7.000 inimese juurde, ja linnad on viimaste aastate jooksul umbes 33 tuhande inimese võrra kasvanud. Töötatöölise hulk on aastas 500—8.000, kõikides kuude järele. Läänud aastal oli intelligent tööjõude kohata umbes 600, praegu aga, kalkuleerides igasuguseid andmeid ja arvestades protsente, on umbes 3.000 haritlast töötä. Õpetajaid sellest arvust on 700. Neist on suve jooksul koondamise tagajärjel lahti registreeritud 294, kellest üle poole aineliselt täiesti kindlustamata. Peale selle on pedagoogiumide, seminaride j. m. õpetajaid ettevalmistavate asutuste lõpetajaid 200, enne oli töötä õpetajaid 200, nii et kokku ligi 700 õpetajat. Neile tulevad lisaks tuleval aastal uued õppejõud, keda koondatakse, ja peale selle seminaridest ja pedagoogiumidest hulk noori, kes jälle töötä jäävad. Seega tekib hädaoht haritlaste proletariaadi tekkimiseks ja nende töötä olemiseks. Ülikooli haridusega intelligent inimesed lähevad isegi kelnerteks ja äriteenijaks, rääkimata veel keskkooli haridusega inimestest. Teame, et isegi politseinikkude alal on praegu üleproduktsoon: neile 40-nele politseinikule, kes kevadel kooli lõpetavad, ei suuda meie kohti anda, sest vabu kohti on praegu ainult 20, nii siis peavad pooled jällegi ko-

hata jääma, kes jäävad esialgu politseikooli juurde. Peale selle on teada niisugused karjuvad tööpuuduse nähted, nagu näiteks ühe kontoriametniku koha peale tuli ligi 400 pakkumist. Samuti vilksatas ajalehist läbi teade, et Koeru vallakirjutaja abi on tööpuudusel kui ühe teguri tõukel enesefapmisele sunnitud. Kui seda silmas pidada, et haritlased peavad tegema hädaabitöid, siis näeme, et haritlaste proletariaadi tekkimine on tõsiasi, mida igatahes Vabariigi Valitsus ja teised tööolude korraldajad arvesse peavad võtma. Seejuures on veel tähtis teada, et uued vallandamisid ees seisavad, on juttu olnud kohtuministeriumis suurtest vallandamisest, 89 inimesest, ja samuti ka teistes ministeriumides. Seejuures aga trööstitakse, et massilist vallandamist ei tulevat!

Siin on veel tähtis teada ja tunnustada seda, et haritlaste proletariaadi või töötäolija töösaamise tingimused väga rasked on praeguse majandusliku kitsikuse ajal. Tema kehaline seisukord ja harjumus ei luba kohe tööga kohaneda, ta tarvitab kuu või kaks enne harjumist, mispärast neid ka lihttööliseks ei taheta võtta, ja pealegi ei lase lihttöölised neid võistluses lihttöödele minna. Seega peab tunnustama, et ametnikkude, riigitöölise ja üldse haritud tööjõudude olud on viimasel ajal halvenenud, on kogunud nagu tulipunkti, mispärast need küsimused on ka ajakirjanduses kõne all. Igatahes peavad Riigikogu ja Vabariigi Valitsus ka siin tähelepanelikuks saama.

Kuidas riigiametnikkudega ja -teenijatega ümber käiakse, on otse imekspanuväärt. Teame, et neid koheldakse irooniaga. Meie teame, et lähemal ajal riigiteenijate palgaolusid tahetakse vähendada, ära võttes neilt vanuselisatäsu, missugune eelnõu Vabariigi Valitsuses arutusel ja mis 10% palgavähendamist tähendab. Samuti on oodata puhkeaegade vähendamist.

Kõik niisugused asjad on loonud meeleeolu, kus puudub töötähe, sest rahulik meeleeolu on iga töö eelduseks, aga see meil puudub. On teada see ülevalt alla vaatamise meeleeolu, kuidas riigiametnikkude saatkondi valitsuse esindajate poolt vastu võetakse. Neile on näiteks vastatud, et välja antakse seadus nende ametnikkude vallandamise kohta, kes rahulolematust üles näitavad! Tuleb täiesti protesteerida selle vaate vastu, et riigi eelarve tasakaalustamine peab võimalik olema eeskätt riigiametnikkude pigistamisega. Ma arvan, et ametnikud on ära teeninud suurema viisakuse eneste vastu. Riigiametnikkude käest nõutakse korrektsust, viisakust, töö-

oskust, ning valitsuse ringkondadest oleme sageli kuulnud, et ametnikud ei seisa oma ameti kõrgusel. Kui aga nüüd nende seisukorda veel halvendatakse, siis ei saa neilt nõuda ka täit tööjõudu, ja seepärast on väga tarvilik, et tähelepanu pööratakse riigiametnikkude ja haritlaste üleproduktisiooni olemasolule ning töötingimustele. Kui nende seisukorda veel halvendatakse, siis ei suuda nad intelligent inimestena täiel määral riigi ja rahva heaks tööd teha. Neid ettepanekuid ja kavu oleks viimne aeg enne eelarve vastuvõtmist koostada. Oleks huvitav kuulda, missugused kavatsused on valitsusel ja mis ta mõtleb teha seks, et olukorda parandada kas töömuretsamise või mõnel muul teel.

Kohtu- ja siseminister A. A n d e r k o p p (fakt. märk.): Austatud Riigikogu liikmed! Lugupeetud rkl. härra Vilms tähendas, nagu jääks politseikoolist väljatulijaist 20 inimest tööta seepärast, et neile tööd anda ei ole. Ma pean faktilise märkusega õiendama, et see mitte õige ei ole. Välispolitsei teenistuses on 1.551 inimest. Normaalselt langeb välja iga aasta umbes 5% koosseisust: inimesed vananevad, jäävad haigeks, surevad j.n.e. Kui arvestada aga isegi 4% väljalangemisega, siis väheneb politsei koosseis aastas 62 inimese võrra. Politseikool laseb välja aastas aga 45—50 inimest, seega vähem, kui tegelikult koosseisu täiendamiseks vaja. Seepärast ei saa juttu olla sellest, nagu tuleks inimesi politseikoolist rohkem kui vaja.

Riigivanem O. S t r a n d m a n (fakt. märk.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Mina tahtsin teatada, et mina härra Vilms'i informatsiooni, nagu oleks Vabariigi Valitsusel arutusel vanusetasu äravõtmine, täiesti eitan. Ei ole Vabariigi Valitsusele keegi sarnast ettepanekut teinud, ei ole seepärast Vabariigi Valitsus ka sarnast ettepanekut arutada saanud. Kust härra Vilms oma teated on saanud, see on teadmata.

2. Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma erakorraline teadaanne hädaabitööde algusega viivitamise üle.

A. O i n a s (stp): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Tööpuudus ähvardab eeloleval talvel kujuneda erakordselt suureks. Praegu on Tallinna tööbörsil registreeritud juba ligemale 2.000 töötatöölist. Oma valitsused on juba ammu esitanud Teedeministeriumile oma kavad hädaabitööde

kohta, kuid valitsuse poolt on asi seni veel otsustamata. On ainult teada, et Teedeministerium on oma kokkuvõtte hädaabitööde kohta ja oma ettepanekud esitanud Majanduseministeriumile, kuhu nad on ka seisma jäänud. On tekkinud olukord, et tuhanded töötatööliised ja nende perekonnaliikmed peavad asjatult päevast päeva ootama hädaabitööde algamist ja nälgima teadmatuses. Sellast töötainimeste vintsutamist ei tohiks lasta edasi kesta. Kuna hädaabitööde korraldamine töötutele on ainuke abinõu, millega Eestis on seni osaliselt vastu tulnud töötutele, ja kuna hädaabitööd on möödapääsmatud, siis on viivitamine nendega täiesti lubamatu.

Käesoleva erakorralise teadaandega tahab Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühm juhtida Riigikogu, Vabariigi Valitsuse ja avaliku arvamise tähelepanu sellele, et üksikud ametiasutused ja Vabariigi Valitsus ei tohiks enam päevagi viivitada hädaabitööde korraldamisega, ei tohiks pikendada tuhandete vaesete inimeste kannatusi.

3. Piiri heas korras hoidmise Eesti ja Läti vahel ja võõrandatud maariba ning selle riba, kus omandusõigused piiratud, kasutamise kokkuleppe kinnitamise seadus — redaktsioon.

Redaktsiooni komisjoni aruandja K. F r e i b e r g.

Seaduse lõpuredaktsioon võetakse vastu.

4. Riigivanem O. Strandman'i sõnavõtmine isiklikus asjas.

Riigivanem O. S t r a n d m a n: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Rkl. härra Rei on pööranud siit kõnetoolilt minu poole seletuste nõudmistega kahes asjas. Ma võin täna vastust anda ainult ühes asjas, kuna teine pikk on ja selleks olen sõna palunud seletuseandmiseks järgmisel Riigikogu koosolekul.

Härra rkl. Rei seletuste puhul isiklikus asjas on mul äü Riigikogule järgmist teatada.

Oktoobrikuu 20-da ümber viisin mina isiklikult tagasi Riigikogu kantseleijuhatajale oma 10. oktoobri kõne parandatud stenogrammi. Seejuures seletasin, et ma 91. leheküljel olen kustutanud sõna „siin“, seepärast, et enese arvates seda sõna mina ei ole öelnud Riigikogu koosolekul, vähemalt pole tahtnud seda öelda, kuna seda ei olnud minu mõttekäigus. Sealjuures küsisin mina, kas ma oma ettetoodud seletuse

peaksin esitama kirjalikult Riigikogu juhatusesele. Ma nägin nimelt ette, et siin vaidlus võib tekkida. Riigikogu kantseleijuhataja vastas minule, et kirjalikku seletust vaja pole, ja see jäi tegemata.

Minu andmete järgi on asjast õigel ajal olnud informeeritud Riigikogu kantseleijuhataja ülemus kui ka härra Rei enne oma esinemist selles asjas Riigikogule.

Oma kõne olen ma ainult üks kord parrandanud.

Kuna rkl. härra Rei ülesastumise hindamine selles asjas võiks käia ainult Riigikogu koosoleku juhataja võimupiirkonda, ja kuna minul tõendused puuduvad, et härra Rei kõne kohta käivad mind haavavad seletused ajalehtedes härra Rei'lt pärit, puudub minul võimalus asjale muud käiku anda.

5. Eesti-Rumeenia kaubandusliku kokkuleppe kinnitamise seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja V. Hasselblatt: Eesti-Rumeenia kaubandusliku kokkuleppe kinnitamise seadus näeb ette enamsoodustuse klauseli alusel tehtud kokkuleppe, mis seniajani puudus.

Seaduseelnõu on läbi vaadatud nii välis- kui ka rahaasjanduse komisjonis, ja rahaasjanduse komisjoni nimel teen ettepaneku,

seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel.

6. Eesti ja Hollandi laevamõõtkirjade vastastikku tunnustamise kokkuleppe kinnitamise seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja V. Hasselblatt: Eesti uue laevade mõõtmise seaduse ja määruste maksmapanemine avas võimaluse, kindlustada Eesti laevadele kindlamal kujul nende mõõtkirjade tunnustamise välisriikides. Pärast selle seaduse vastuvõtmist, mis rajas kindlad seaduslikud alused, on juba suudetud mõõtkirjade määrustikke vastastikku tunnustada Ameerika Ühendriikidega, Belgiaga, Britiga, Rootsi ja Vene Nõukogude Liiduga. Käesolev seaduseelnõu näeb ette, et Eesti ja Hollandi vahel sõlmitakse samasugune kokkulepe, kusjuures eriti alla kriipsutatakse, et kuna Hollandi seaduse järgi ei võeta mahaarvamisi masinaruumide arvel, siis Hollandi laevadel Eesti sadamates tuleks maha arvata mitte rohkem kui 55% bruttomahutust masinaruumi arvel.

Üldkomisjoni nimel teen ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel.

7. Tsekiseaduse §§ 9 ja 10 muutmise seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja V. Hasselblatt: 1927. a. vastuvõetud Tsekiseaduses ei olnud ette nähtud, kuidas talitada ettedateeritud tshekkidega. Arvati, et see riisiko, millega seotud on ettedateeritud tshekkide liikumine, hoiab sarnaste tshekkide tarvitamise ära. Ettedateeritud tshekkid ei ole rahaliikumise huvides ega ka riigi fiskuse huvides, sest ettedateeritud tshekkidel on lühiajaliste võlakohustuste iseloom. Tsekiseaduse muutmise seadus näeb ette, et ettedateeritud tshekk loetakse väljaantuks tsheki maksmiseks esitamise päevast. See muutmise seadus on rajatud tsekiseaduse novellile, mis Saksamaal 14. aprillil s. a. vastu võeti, mida ka leitakse väga õnneliku olevat. Vastavalt sellele normile on § 10 ette nähtud, et regressnõude õiguse teostamiseks arvatakse sarnane ettedateeritud tshekk mitte datumi järele, vaid selle päeva järele, mil tshekk maksmiseks esitatakse.

Üldkomisjoni nimel teen ettepaneku, käesolev seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel.

8. Eesti Vabariigi ja Hispaania Kuningriigi vahelise väljaandmise ja kriminaalasjus kohtuliku abiandmise konventsiooni kinnitamise seadus — II lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja A. Tupitsa puudumisel aruandja ülesannetes komisjoni abiesimees J. Klement.

Seaduseelnõu võetakse vastu II lugemisel.

9. Tollipõhitariifide muutmise ja täiendamise seadus — II lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja M. Laarmann.

Seaduseelnõu võetakse vastu II lugemisel.

10. Tolli põhitariifide §§ 55, 57, 88, 183, 187, 188 ja 199 muutmise ja täiendamise seadus — II lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja M. Laarmann.

(Pealkiri.)

Majanduseminister J. Z i m m e r m a n n: I lugemisel seletas rkl. Oinas, et meie välisvaluuta kokkuvõid ei ole tekstiilkaupade juures nii suur, kui seletuskirjas öeldud. Nimelt seletuskirjas on öeldud, et kokkuvõid on umbes 2.400.000 krooni. Härra Oinas seletab, et pool sellest on läinud puuvilla sisseveoks ja seeläbi tekstiilkaupade kokkuvõid on väikesem. Kuid siin on teisi asju, mis tähelepanu vääriwad, nimelt et tolliga on võimaldatud meie vabrikutele töötada ja kaupu välismaale saata. Meie näeme oma statistikast, et meil näiteks 1929. a. on puuvilla sisse toodud 11,4 miljoni krooni eest, kuna ekspordeeritud oleme puuvillast riidet 15 miljoni krooni väärtuses. Tähendab, see osa on saadud valuutast kokkuvõid. Nii ei saa selget vahet teha, kuipalju kuskilt on valuutat kokku hoitud. Tekstiiltööstus on meile andnud palju valuutat. Pealegi ei saa öelda, et 50% oleks materjali väärtus ja 50% ainult töö. Igatahes parematel sortidel on tööväärtus palju suurem. Nende riiete juures, mis välismaalt toodi, oli töö väärtus vähemalt 70% riide väärtusest. (A. O i n a s, stp: Aga lõimel on vähem.) Mis puutub palkadesse, siis on tõsi, et meie tööliste palgad väikesemad on, kuid välismaal ei tunta seda viisi, et tööline näiteks tekstiiltööstuses töötab kahel masinal, seal tunatakse, et ta töötab neljal masinal. Meie töölistel saavad seega hakkama, ja nendel samadel masinatel, mis välja viidi, töötavad need, kes kaasa läksid, palju rohkem, kui meil kodus seda teevad.

Korduvalt seletatakse pahemalt poolt, opositsiooni poolt, et meie oleme organiseerinud tollidega elukallidust. Mina olen seletanud mitu korda, et riidehinnad on sellest ajast saadik langenud, ja mina ei tea, kuidasviisi saab elukallidust seeläbi organiseerida, kui riidehinnad järjest langevad. Kuidas see elukallidust tõstab, mina sellest aru ei saa. Statistika näitab, et meie elukallidus on langenud, ja kui minu eelkäija rkl. Oinas Majanduseministeeriumi juhtima asus, siis oli elukalliduse indeks 113. Kui ta organiseeris elukallidust kogu aja odavamaks, siis oli selle organiseerimise tagajärg see, et sel ajal, kui ta ministeeriumi minule üle andis, oli elukalliduse indeks 121 ja praegu on elukalliduse indeks 101. Kogu aja seletatakse, et mina organiseerivat elukallidust, kuid ma sooviksin Teile õnne, kui Teil peaks võimalik olema tulevikus juhtida Majanduseministeeriumi ja elukallidust organiseerida nõnda, et indeks langeks. Aga Teie organi-

seerimise juures ta tõusis. (V a h e l h ü ü d e d pahemalt poolt.)

J u h a t a j a: Palun vahelhüüetega kõnelejat mitte segada.

Majanduseminister J. Z i m m e r m a n n: Härra Martinson seletas, et saapavabrikuid on meil liiga palju, meil ei ole neile tööd anda. See just ei vasta tõele. Saapatarvitus arvatakse meil umbes 600.000 paari peale aastas, ja kui meie saapavabrikud valmistavad vast 400—500.000 paari, siis nad seega umbes võiksid ainult turgu täita.

Siis, mis puutub saapatöölise palkadesse, siis jalaõudetööstuses on palgad tõusnud, viimasel ajal umbes 2—3 senti töötunni pealt, ja neist töolistest on ka puudus.

Siis toodi ka ette siin meie kodumaa tööstuse saaduste halba kvaliteeti. Öeldakse, et meie kodumaal valmistatud riided ei pidavat vastu. Mina arvan, et niisugune arvamine on tuulest võetud, sest meie saadused ei ole üksi kodumaal tunnustamist leidnud, vaid ka väljaspool heaks tunnustatud, ja meie oleme suutnud välismaaga võistelda. Arvan, et kodumaal küllalt head kaupa valmistatakse. Mõnda kõrgevärtusega kaupa siin küll valmistada ei saa, näiteks kallist voodiriiet ei suuda meie valmistada. Kes aga palitu eest jõuab maksta 150 krooni, see jõuab ka 5 krooni rohkem tolli maksta. Harilik kodanik aga ei kannu niisugust riidet ja seepärast saab ilma selleta läbi.

Peale selle võtsin viimasel Riigikogu koosolekul arutamisel ära kaks tolle käsitatavat eelnõu ja seepärast teen nüüd ettepaneku, käesolevale seaduseelnõule kolmas osa juurde lisada, mis järgmine:

„3. osa. Käesolev seadus panakse maksma alates 14. septembrist 1929. a., välja arvates § 55. pkt. 8. ettenähtud tollimäära 3,75 kuldf. värvilise kroompark-vasikanaha, n. n. „Boxcalf“ kohta, mille kohta nimetatud tollimäär loetakse maksvaks alates 30. septembrist 1930. a.“

A. J õ e ä ä r (stp): Vahelhüüdes esitasin ma härra ministrile küsimuse, mis aga kodukorra järgi ei ole lubatud, sest see segaks kõnelejat, (K. P ä t s, põl: Vahel võib väikeselt ikka teha.) seepärast kasutan kõnetooli, et uuesti seda küsimust esitada. (J. T e e m a n t, põl: Selgitada!)

Härra minister nähtavasti loeb oma teeneks või kogu Vabariigi Valitsuse teeneks seda, et meil võrreldes eelmiste aastatega

elukallidus langenud on. Ma ei tahaks uskuda, et härra minister seda ise tõsiselt võtab, mis ta räägib, vaevalt ta sarnasel arvamisel on. (L. J o h a n s o n, stp: Härra minister naeris, kui ta rääkis.) Ma arvan, et selle üle võivad naerda mitte ainult härrad Riigikogu liikmed ja härra minister, vaid selle üle võib mõni muu ka naerda.

Ma tahaksin aga küsida härra ministrit, võib-olla ta informeerib meid sellest, kuipalju teistes maades on elukallidus langenud, ja võrdleb meid teiste maadega, et näha, kas meie oleme maha jäänud või ette jõudnud. Eriti huvitaksid mind riiete hinnad, kuna meil jutt riidetollidest. Niipalju kui minul teada, augustikuul olid Inglismaal puuvillaste ja teiste riiete hinnad langenud eelmiste aastatega võrreldes keskmiselt 29—30%. Meil aga, niipalju kui ma tean, sarnast hindade langust riiete alal ei ole olnud. Ja et seda hindade langust ei ole olnud, selle eest peame tänama muidugi meie kõrgeid tolle. Tooresainete hinnad on langenud: puuvillahind on umbes 30% langenud. Selle materjalihinna languse võrra võiksid meie riidevalmistajad odavamalt kaupa turule lasta, aga kui nad seda ei tee, siis kasutavad nad üleilmlikku hindade languse konjunktuuri selleks, et meie tarvitajaid rohkem koorida saaksid. Ja see küsimus minu arvates peaks eriti Majanduseministeeriumi huvitama, et tema võrdleks, mida see kauba omahind vabrikandile välja teeb ja kuipalju ta kasu võtab, ning püüaks jõuda selgusele, kas see kasu on loomulik või üleliia suur. Loodan, et härra minister siin selle kohta avaldab oma arvamise.

Mis puutub aga sellesse väitesse, nagu oleksid meie seadused tõepoolest laitmatud, väga head, siis lubage minule selle kohta isesugusele arvamisele jääda. Võib-olla, et mõni sort oma väärtuse poolest vastab välismaa kaubale, võib-olla, et need hästivalmistatud sordid saadetakse välismaale, kus need peavad võistlema välismaa kaubaga. Halvemaga tuleb meil endil leppida. Võin tuua oma kogemustest näite. Otsin lapsele puuvillase hommikukleidi riide, mis kodumaal valmistatud, ja kord laua ääres istudes märkasin, et laudlina avaldab revolutsioonilist kalduvust, läheb punaseks. Tuli välja, et lapse kleidiriie oli värvinud laudlina punaseks. Ma tahaksin teada, kas tõesti sarnast asja välismaa kaubaga võiks juhtuda? Kas seda riidet nimetatakse korralikuks, kas seda meie vabrikute saadustena võiks reklameerida? Ma arvan, sarnaseid näiteid võib igaüks ette tuua, kes kodumaa riidet on tarvitanud. Nii näeme, et meie töösturid kasutavad kõiki

võimalusi, et rohkem teenida, ei pane rõhku kauba headusele, ja tarvitaja on sunnitud sarnast kaupa tarvitama. Kui riie annab kanda kolm aastat või ühe aasta, siis on vahe kolmekordne, ja selle järgi võime välja arvestada, kui suurt kahju meie tarvitajad nende kõrgete tollide tõttu saavad. Nii et see küsimus iseenesest ei ole nii lihtsalt lahendatav, nagu härra minister seda arwab. Ja kui meie tahame tõsiselt küsimust kaaluda, mitte ainult silmas pidades vabrikantide huve, vaid tarvitajaskonna huve, kelle arv igatahes palju suurem on, sest peaaegu kõik meie kodanikud tarvitavad riidet, siis minu arvates ei oleks küll ülearune, kui meie seda küsimust veel põhjalikumalt uuriksime. Kui ei taheta otsekohe seaduseelnõu tagasi lükata, siis igitahes tuleks seda asja veel komisjonis põhjalikumalt kaaluda ja sealjuures nõuda töösturilt, et nad esitaksid kalkultatsioonid selle kohta, mis neile endile saadused maksma lähevad, võrrelda neid hindadega, mis nad tarvitajaskonnalt võtavad, ja siis määrata kaitsetoll, mis meie kodumaa tööstusele tarvilik, aga nii huupi käesolevat seadust maksma panna, kui praegu tahtakse, ei tohiks.

Majanduseminister J. Z i m m e r m a n n: Mis puutub riidevärvide headusse, millest rääkis lugupeetud eelkõneleja, siis pean tähendama, et on küll asjata rääkida sarnaseid jutte, mis kõlavad muinasjutuna. Et meie riie sarnaselt värvitud oleks, et see hakkaks külge laudlinale, see ei ole õige. Ma oleksin, härra Jõeäär, nõus tulema Teiega kauplusse, kust see riie ostetud. (A. J õ e ä ä r, stp: Ma võin ju selle kleidi Teile tuua näha.) Jah, kleidi küll, aga ma ei tea ju, kust Teile selle ostnud olete. (A. J õ e ä ä r, stp: Mina ise ka kleidiriideid ei värvin, selles võite kindel olla.)

Mis puutub Inglismaa hindadesse, siis mul ei ole küll täpseid andmeid käepärast, aga võin tähendada, et Inglismaal on tekstiiltööstus täiesti katastroofilises seisukorras. Seal on 45% tekstiiltööstusest töötajad. Ja et seal hinnalangemine suurem oli kui normaalne, see on loomulik. Neis maades aga, kus tööstuseolud normaalsed, ei ole hinnad niipalju langenud.

Näiteks on mul andmed Soome kohta. Seal on tekstiilsaaduste hinnad alanenud 6—12%. Saksamaal on need alanenud suurmuügil kuni 20% ja väikemuügil on hinnad langenud 8—10%.

Need on tegelikud hinnad.

A. J õ e ä ä r (stp): Pean väga kahetsema, et lugupeetud härra minister ei usu

seda, mis mina räägin. Võin aga kinnitada, et mul ei ole põhjust siin tühjajuttu rääkida. Et see kodumaa riie on, selles ei ole mul ka põhjust kahelda, kaupluses anti mulle välismaa ja kodumaa riie kõrvuti. (Majanduseminister J. Z i m m e r m a n n'i vahelhüüe.) Nad ei oleks ometi välismaa riidet odavamalt müünud. (Majanduseminister J. Z i m m e r m a n n'i vahelhüüe.) Härra minister, kui Teie nii veendunud olete ja ainult seda usute, mis vabrikandid Teile räägivad, mitte aga seda, mida kõneleb Riigikogu liige, siis võime uuesti kauplusesse minna ja kohapeal veenduda. (Majanduseminister J. Z i m m e r m a n n: Olen igal ajal valmis Teiega tulema.) Palun siis ka austada rahvasaadiku prestiihi ja mitte öelda, et Teie seda ei usu, mis siit räägitakse. (Majanduseminister J. Z i m m e r m a n n: Teie lasite ennast tüssata.) Kõik kodanikud võivad siis end tüssata lasta, kui neile öeldakse, et kodumaariie on sama hea kui välismaa oma, aga tegelikult osutub see kõlbmatuks. Selleks ma räägingi, et see tüssamine peaks ükskord lõppema, aga Teie tulete ja ütlete veel, et see kaup on kõige parem.

A. O i n a s (stp): Austatud Riigikogu liikmed! Härra Majanduseminister püüdis mõnda minu väidet ümber lükata, milliseid esitasin Riigikogu eelmisel koosolekul käesoleva seaduseelnõu kohta. Kuid need katsed jäid asjatuks. Härra Majanduseminister leidis, et minu seisukoht selle kohta, et välisvaluuta kokkuvõid ei ole nii suur, kui palju on vähem riiete sissevedu 10 kuu jooksul, millise aja kestel kõrged tollid on maksvusel olnud, ei olevat õige. Mina kuulasin hoolega härra Majanduseministri seletusi, kuid pean otsusele tulema ka Majanduseministri seletuste järgi, et ei saa olla valuuta kokkuvõid kuidagi nii suur, kui oli vähem riiete sissevedu, — kui see vähemvedu ei ole tekkinud sellest, et inimesed alasti käivad ja riideid ei tarvita. Kui vähemvedu on sellest tekkinud, et Eesti tööstuse saadusi rohkem kasutatakse, mis peaks ju olema tollide ülesanne, siis võib välisvaluuta kokkuvõid olla ainult umbes pooles osas, sest et enam tarvitatud kodumaariides on umbes pool osa väärtuse poolest toores- ja pooltooresaineid.

Majanduseminister seletas, et tooresaineid ei tule 50%, vaid vähem, sest kallimate riidesortide suhtes tuleb töökulu kuni 70%. Ma ei eita seda, et võib olla kõrge kvaliteediga riideid, kus töö peale võib langeda kuni 70%. Kuid kõik sisseveetavad saadused ei ole nii peene kvaliteediga.

Meile veetakse näiteks sisse ka lõimeid. Ka lõimetolli on suuresti tõstetud, tähendab, et ka neid on veetud sisse valitsuse seisukohalt hädaohtlikus ulatuses. Kuid lõime juures langeb tooresainete peale umbes 80% ja töö peale 20% väärtusest. Kuid ütleme, et keskelt läbi tuleb sisseveetava tekstiilkauba kohta 60% tööd ja 40% tooresmaterjali, ka siis ei ole sisseveo vähenemisel absoluutselt niipalju välisvaluutat kokku hoitud, kui võrt sissevedu vähenes, vaid ainult osa sisseveo vähenemise summast.

Härra Majanduseminister seletas, et meil olevat tõesti tööliste palgad madalamad, kuid tööviljakus olevat ka madalam, ja tõi ette näiteid, milliseid töid ette töösturid rahaasjanduse komisjonis, kes seletasid, et Meemelis töötavat üks tööline 3—4 kudumismasinaga, kuna meil 2 masinaga.

Ei saa öelda, et Saksamaal oleks tekstiiltööstus nii korraldatud, et seal igalpool 4 masinat tuleks ühe tööliste kohta. Töenäoliselt on lugu nii, et nende masinate suhtes, mida kasutavad meie töösturid, ja need masinad on 25 ja enam aastaid vanad, nende suhtes võib vaevalt tööd üldiselt nii korraldada, et neid tuleks üle kolme ühe tööliste kohta. Rääkisin hiljuti ühe asjatundjaga „Kreenbaltist“, tema seletas, et raske on üle 3 kudumismasina anda ühe tööliste kätte. (J. H o l b e r g, põl: Jaapanis töötavad 9 peal.) Jah, härra Holberg, Jaapanis kasutatakse masinaid, milliseid võib ühe tööliste kohta olla isegi 12. Aga need on sootu teised masinad. See on viimase aja ülesleitud — automaat kudumismasin, — ei ole imeks panna, et seal võib 12 masinat panna 1 tööliste kohta. Eestis sarnaseid masinaid ei ole. Üldse on tööstuse natsionaliseerimisel mujal masinaid tarvitusele võetud, mis annavad suure kokkuvõidu. On näiteks üles leitud masin pudelite tegemiseks, mis üksinda teeb ära 70 inimese töö. Kuid see ei tähenda veel, et ka meil lugu nii on, ja et meie oma masinate juures võime tööliste kohta kõrgemaid norme maksta panna.

Agas kuigi oletada, et meil on tööviljakus kaks korda väikesem, ja et meil peaks tulema 4 telje kohta üks tööline, ometi on tõsiasi see, et Saksamaal palgad, ma pean silmas rahapalka, on kolm korda kõrgemad kui meil. Ja seega jääb ikkagi vahe alles.

Edasi seletas härra Majanduseminister, et Rei valitsuse ajal olevat elukallidus tõusnud, praeguse valitsuse ajal, kus tema Majanduseministriks, olevat aga elukallidus langenud. See näitavat, et praegusele valitsusele ei saavat ette heita, et ta oleks

elukallidust tõstnud, vaid vastuoksa, tuleks tänulik olla elukalliduse alandamise eest, — härra Majanduseminister ei öelnud seda küll sõna-sõnalt, kuid loogiliselt mõeldes võis sellest nii aru saada — tuleb tänulik olla praegusele valitsusele elukalliduse languse eest.

Ma lugesin kord üht juubeliartiklit praegusele valitsusele „Vaba Maast“, et kui praegune valitsus ametisse astus, ei olnud esialgu elukalliduse langust, kuid kui valitsuseaparaat tegutsema hakkas, siis kahe-kolme kuu pärast hakkas elukallidus silmnähtavalt langema.

Need seletused tuletavad meelde kärpse hooplemist. Kärbes istus hobuse lalal. Hobune kündis. (K. B a a r s, tõer: Härja sarvel.) Eestis härgadega ei künta, vaid hobustega. Künnitöö lõppemisel ajas kärbes rinna ette ja seletas uhkelt, vaadake, ka mina kündsin.

Ka praeguse valitsuse Majanduseminister püüab seletada, et vaadake, ka mina kündsin, sest praeguse valitsuse ajal on elukallidus langenud. (A. S c h u l b a c h'i, tõer vahelhüüe.) Nende tagajärgede peale, millised Teil, härra Schulbach, on „Vaba Maas“ künnitöö suhtes, ei tahaks ma mitte siinkohal tähelepanu juhtida. (A. S c h u l b a c h'i, tõer vahelhüüe.) Härra Schulbach, jätame kõik need asjad kõrvale, kui Teie neid asju meelde tuletate, on see ainult halb Teile. Parem vaikime sellest.

Ometi peaks igal kirjaoskajal Eestis, igal Eesti keskmisel kodanikul, Riigikogu liikmel ja Vabariigi Valitsuse liikmel, sest ma arvan, et ka valitsuse liikmel ei tohiks kirjaoskus väikesem olla, kui keskmiselt kodanikul Eestis — (R. P e n n o, as: Aga kui suur on Eestis keskmise kodaniku kirjaoskus?) — peaks olema selge, et elukallidus 1929. a. lõpul ja 1930. a. on seepärast langenud, et ilmamajanduskriisi, nimelt agraarkriisi tagajärjel on Eestisse võidud tuua odavaid toiduaineid. Ja ka toiduained, milliseid Eestist välja veetakse, tulid Eesti tarvitajatele odavamalt kätte seetõttu, et nende hind välisturul langes. Kui teie võtate vaatlemisele elukalliduse indeksi, siis leiata, et elukallidus on langenud ainult tootluse osas, (K. T o n k m a n, põl: Aga, härra Oinas, Teie odratollide juures kõnelesite teisiti. Kuidas see siis kokkukõlas on?) välja arvatud küte. Ka puudehind on natuke langenud, aga, lugupeetud Riigikogu liikmed, mitte seepärast, et praegune valitsus tõstis puude suhtes raudteetariifi. Kui teie vaatlete teisi alasid, siis leiata, et riiete suhtes on elukallidus endine, reisijate liikumise suhtes leiame isegi

elukalliduse tõusu käesoleval aastal, hariduse suhtes on elukallidus endine, lõbususte alal on elukallidus samuti endine, „muude kulude“ alal on üsna väike muudatus, kuid mul ei ole praegu võimalik selgitada, millest see muudatus öieti tuleb, ühe punkti võrra oli käesoleva aasta aprillikuul selles osas elukallidus väikesem, kui 1929. a. keskmine elukallidus. Kus elukallidus on tõesti langenud, on toitlus, ja sellel lihtsal põhjusel, et ilmamajanduse kriis ulatus meile ja viis läbi elukalliduse languse.

Kuid just selle elukalliduse languse vastu on valitsus võidelnud, just see oli põhjuseks, et pandi maksma Teravilja kaitseseedus. Milleks pandi siis maksma rasvatollid, milleks nisutollid!? Kõik ju selleks, et Eestit isoleerida ilmaturust, et meil tõsta hindade tasapinda.

See on ometi päevaselge kõigile kodanikkudele. Keda siis petta tahetakse? Kas tõesti meie riigitegelased arvavad, et kodanik nii rumal on, et ei tunne elementaarsemadiki tõsiasju. Ärgu tuldaugu siia kõnetooli seletama seda, et Rei valitsuse ajal elukallidus, nagu valitsuse süü läbi, olevat tõusnud. Ometi ei ole praegune valitsus selleks midagi teinud, et elukallidust alandada, otse vastupidi, elukalliduse tõstmise suunas on valitsuse algatusel Riigikogus läbi viidud mitmed seaduseelnõud, kuid mitte ühtki seaduseelnõu elukalliduse alandamiseks.

Mis puutub elukallidusse Rei valitsuse ajal, siis kevadepoole suvet, nagu igal aastal, tõusis ka sel ajal elukallidus tootluse alal, sest kevadised ja suvised hinnad on alati kõrgemad kui sügisesed. Nii tõusis see ka Rei valitsuse ajal, ilma et valitsus seda oleks tahtnud, või oma tegevusega seda välja kutsunud, vastuoksa, valitsusel oli hea tahtmine seda tagasi hoida.

Mis puutub riiete hindadesse, siis kahtsen väga, et mul ei ole võimalik näidata Riigikogu liikmetele suures formaadis diagramme, mis olen joonistanud puuvilla- ja riiete hindade liikumise kohta möödunud kuue aasta jooksul. Kui vaadelda neid diagramme, ma vabandan, et nad väikesed on, võib-olla saan ma neid pärastpoole ajakirjanduses avaldada, siis leiata, et meil Eestis on puuvillasaaduste hinnad teisiti liikunud kui mujal. Mujal liikusid puuvillasaaduste hinnad kokkukõlas puuvillahindadega: saaduste hinnad tõusid, kui puuvillahind tõusis, ja langesid, kui puuvillahind langes. Meil on aga puuvillasaaduste hinnad liikunud omapäraselt, nad on väga vähe olnud rippuvad puuvillahinna langusest.

Puuvillahind oli kõrgemal astmel 1924. a. Minu kalkulatsioonide aluseks on ka seepärast võetud 1924. a. hinnad, millised võtsin saja üksusena. Kui võtta lõime, siis lõimehind on ilmaturul liikunud rõõbastiku puuvillahinnaga. Meil Eestis, — diagrammil on see märgitud punase joonega — on lõimehind püsinud kõrgemal kui peaks olema. Nagu näete, on lõimehind puuvillahinnast hulga kõrgemal. On mõnel aastal kuni 20 punkti kõrgemal. Kui võtame riidehindu, siis on nad Eestis kõrgemal tasapinnal kui mujal, mitte üksnes 1930. a., vaid üldse viimastel aastatel, kõrgemal tasapinnal, kui oleksid pidanud olema, silmas pidades puuvillahinna langust, — kõrvale jättes seda, et ka 1924. a. riidehinnad meil kõrgemad olid kui mujal. Eriti suureks läheb vahe viimasel ajal, kus puuvill on 40 üksust saja üksuse vastu 1924. a. Nii on bjass, milline riie kui lihtsam on hinnas kõige enam langenud, praegu 80 üksust saja asemel 1924. a., floor, valge — 85 üksust, sherting — parem riie — 90 üksust. Seega võrreldes 1924. aastaga on meil paremad riidesordid hinnas langenud ainult 10, keskmised 15, lihtsamad 20 punkti. Mujal on hinna langus hulga suurem. Lõimehinnad on langenud 55—60 punkti. Siis kretong 45 punkti, teised riidesordid umbes 30—40 punkti, võrreldes 1924. aastaga. Ka härra ministri andmed näitasid, et meil riidehindade alanemine on olnud väikesem kui Saksamaal ja Soomes, mis ometi peaks näitama, et meil kõrge toll kunstlikult isoleerib riideturu, võimaldab vabrikutele riidehinda liiga kõrge hoida, kõrgema kui loomulik. See on isiklikult kaudne maks tarvitajatele, mille tõttu võime saadusi vähem tarvitada ja — ka riigi vastu oma kohustusi vähem täita, kui oleks muidu olnud võimalik.

Mina kavatsen teha seaduse II lugemisel paranduse, mis seisab selles, et need kõrge riide- ja nahatollid jäetakse maksma ainult 1. jaanuarini 1931. a., nii nagu valitsus seda esialgu kavatses. Teen selle ettepaneku põhjusel, et valitsusel oleks võimalik vahepeal Riigikogule esitada normaalsemad tekstiil- ja nahaasaaduste tollid. Riigikogu võiks need tollid vastu võtta, nii et uued tollid võiksid astuda jõusse juba 1. jaan., selleks, et meil pääseks riide- ja nahaturul maksma loomulikum seisukord. Peaks ometi selge olema, et praeguste tollidega edasi tegutseda ei tohi. See on selge, nagu olen veendunud, suurele osale kodanikkudele. Kahetsen väga, et Vabariigi Valitsus ei ole jõudnud arusaamisele, et praeguste kõrgete tollidega saetakse maha majanduse

oksa, millel ise istutakse. Mida varem praegused kõrge tollid likvideeritakse, seda parem on see meie majandusele.

L. Johanson (stp): Austatud Riigikogu liikmed! Rahaasjanduse komisjonis, kui vastavad ettepanekud tehti tekstiiltollide vähendamiseks, siis pidid tunnistama ka valitsuse rühmade esindajad ise, et siin on tegemist mitte ainult kaitse-, vaid ühtlasi ka keelutollidega. Aga ei ole rahaasjanduse komisjonis ega ka Riigikogu üldkoosolekul meie kuulnud valitsuse esindajalt ühtki põhjendust selle kohta, mispärast sarnased keelutollid meie tekstiiltööstusele tarvilikud on. Selle küsimuse otsustamise juures oleks aga see hädavajalik olnud. Oleksid tulnud tuua härra Majanduseministril kõik andmed Riigikogus ette, kõik andmed meie tekstiiltööstuse seisukorra kohta, kui suured kapitalid seal on, kui suured riigi võlad, kui suur töövõime vabrikutel on, ja mis kõige tähtsam, kuidas mõeldakse saneerida vabrikuid ja kuidas mõeldakse neid kohaldada meie Eesti oludele. Teame, nagu metallitööstus, samuti ka tekstiiltööstuse ettevõtted ei ole Eestis kerkinud üles selle väikese maa-ala tarvis, mis praegu moodustab Eesti riigi, vaid neil tekstiilvabrikutel olid palju laiemad väljavaated. Nüüd need väljavaated on piiratud, vabrikud on aga endiselt suured, ja tööliste arv ei ole nii suur, nagu see olla võiks, on vahest $\frac{1}{5}$, $\frac{1}{6}$, $\frac{1}{7}$ ja isegi $\frac{1}{10}$, ja samuti koormatus ei ole ka küllalt suur. (Majanduseminister J. Zimmernan: Kas meie turg rohkem kaupa tarvitab?) Selles see asi ongi, selle juurde tahaksingi tulla. Nüüd see suur tekstiiltööstus, mille kasutamine liiga kulukas, see võis elada ainult välisuruga. Välismaal on praegu kriis ka tekstiiltööstuse alal, ja et nüüd võita uusi turge, selle asemel maksu Eesti tarvitaja kõik need kulud kinni, mis vabrikul on. See on siht, mida taotletakse. Nüüd Eesti rahvas, kelle ostujõud väike, peab maksma kõik need vabrikute kulud, mis selle läbi tekivad, et vabrikud ei ole meie kohalikule turule vastava sisseseadega. Neid küsimusi oleks pidanud härra Majanduseminister siin käsitada ja ühtlasi sihtjoone üles seadma, mis sel alal meil teha tuleks. Tekstiiltööstuse alal on seisukord samasugune, nagu tapamajade alal. Kui saaks kõik need töölised, kes laiali pilatud siia-sinna, ühte vabrikusse koondada, tuleks valmistus palju odavam. Nüüd igalpool on vabrikud, neil ei ole tarvilikku koormatust, ja see teeb kulud kalliks, nagu see on tapamajade juures. Ka siin tuleb mõelda

saneerimisele. Kaudselt ei aita tollid ka siin. (V a h e l h ü ü e keskelt.) On kurb kogemus, mis meil saapatööstuse alal ilmsiks tulnud. Tuleb hoiatada meie majanduseelu juhte, tuleb vaadata, et meie täitmata kotti ei vala riigi raha, rahva keskelt kokku ei võta raha ja sinna üle ei anna, ja seejuures meie ei näe, et põhi alt puudub. Tekstiiltööstuse ettevõtted on endiselt raskustes. Ja need tollid toovad neile küll lisatulusid juurde, suuri tulusid, siiski need sissetulekud on neile sedavõrt väikesed, et neid ei rahulda. Aga see küsimus oleks tulnud üles tõsta täiel määral. Ma isiklikult näeksin, et tekstiiltööstus Eestis edeneks, ta peaks edenema. Selleks tuleksid luua vastavad olud, anda talle vastav suund ja ulatus, mis vastaks meie oludele. Seda näitavad meile möödunud aastad iseseisva Eesti riigi elus. Tekstiiltööstus on tehniliselt Eesti iseseisvuse päevil tunduvalt edenenud, seda ei saa salata. Mustritehulk on nüüd palju suurem, ja saadused leidsid omalajal turgu ka välismaal. Ka igasugune riie on tehniliselt tunduvalt paranenud. On aga ka halba riidet, see tähendab, halvasti trükitud riidet, mis, nagu öeldakse tegelikus elus, välja pleegib ja pesus välja läheb, — sarnast riidet saadetakse meie vabrikute poolt turule. (V a h e l h ü ü e paremalt poolt.) Laudlina muidugi ei pleegi, või kui ta pleegib, siis ei tee kahju, aga ma ütlen, sitsiriided ja naisterahva kleidiriided lähevad pesus välja, pleegivad. Muidugi see on tehniline puudus ja ajajooksul võidakse sellest ka üle saada. Villane riie aga, vaatamata kõigele, mida tõendavad vabrikandid ja nende esindajad, on siiski palju halvem, kui välismaa villane riie, seda ei saa salata. Kui siin ärilises võistluses meie riidet ülistatakse, sellest tuleb aru saada, aga tegelikult ei ole meie riie nii hea kui välismaa oma. (Majanduseminister J. Z i m m e r m a n n: Palituriie on hea!) Palituriie, kui vihma saab, tõmbub kokku. Üldiselt ei ole meie riie tehniliselt tarvilikul kõrgusel, aga ma kordan veel kord, ta on tunduvalt edenenud. Nüüd antakse tollid, enne seda on neile suured soodustused antud odava tööjõu näol, mida nad praegu kasutavad. Võtame Kärkla. Kärkla rahvas on niisuguses seisukorras, et kui neile vabrikus makstakse 150, 100, 50 või vähem senti päevas, nad lähevad ikkagi tööle. Muud neil teha ei ole ja muidu peavad nad välja surema. Narva, piirilinn, seal on samasugune lugu. Inimesed on sunnitud töötama igasuguse palga eest. See on viinud tekstiiltööstuse tööjõu liialdatud eksploateerimisele. Ja seejuures on veel häbema-

tust tõendada, nagu ei oleks tööliste tööviljakus küllalt suur. See väide ei ole millegagi põhjendatud, nimelt, et meil tekstiilalal ei ole tarvilikku tööviljakust. Meil tahetakse rohkem masinaid kätte anda kui praegu. Nimelt on kavatsus senise palgaga anda kätte neli telge. Muidugi, ühe inimese käes võib olla rohkem või vähem telgi, aga seal on tähtis ka, missugused töötingimused seejuures olemas. Meie töötingimused on niisugused, et naistöölistele — poolmeistrid ja meistrid on meesterahvad — ei saa meie praeguste tehniliste tingimuste ja tööolude juures rohkem telgi kätte anda kui praegu. Ja selle järele ei ole ka erilist tarvidust.

See väljaminek, mida praegu tekstiiltööstus kulutab elava tööjõu peale, on nii minimaalne, et enam väikesemat väljaminekut ette kujutada ei saa. Eesti tekstiiltööstuses on see väljaminek palju väiksem, võrreldes teiste riikidega, ta on kõige madalam, nii et seda teiste riikide tekstiil-ettevõtetega võrrelda ei saa. Kui meie siiski palku tahame arvesse võtta ja võrrelda teiste tööstustega, siis leiame, et tekstiiltööstuses on kõige madalamad palgad. Siis tulla ja kõnelda sellest, et paneme meie töölistele ka niisugused ülesanded kui välismaa töölistele, seda meie ei saa. Meie Eesti kvalifitseeritud tööline on oma oskuse ja tööviljakuse juures sarnane, et temaga võib rahul olla. Oma tööviljakust võime tõsta sel teel, nagu välismaa töösturitest arukamad inimesed seda on teinud, et tööolusid parandame, tehnilisi siseseseadeid täiendame ja loome niisuguse seisukorra, kus inimene võib tööd teha. Seks tuleb rohkem palka maksta, kui praegu meie tekstiiltööstustes makstakse. Ma saan aru meie tekstiiltööstuste raskustest. Neis tööstustes, kus suured siseseseaded, on harjutud ka nende suurte siseseseadete kohaselt elama. Ma tõin ette näiteid, kuidas üksikud direktorid elavad. Nad on harjunud suurtes oludes elama, kuid meie väike riik ja rahvas oma ostujõuga ei saa võimaldada kauemat aega nii elada üksikutel, kes rahva eksploateerimisega vee peale jäänud ja jalad alla saanud. Meie tekstiiltööstustes on hulk riigiraha väikese protsendiga. Kõneldakse 800.000.000, kuid mõnelt poolt öeldakse, et see summa suurem on. Loomulik, et niisuguste suurte laenude juures tööstus suurtes raskustes elab, aga nende laenude peale vaatamata tahavad tekstiiltöösturid, inimesed, kellele see ala tuluallikaks, selle koormatuse ja nende olude juures, mis meil tekstiiltööstuses valitsevad, saada piiramatud võimalused

laialt elamiseks. Tahavad elada nii, nagu oleksid meil tekstiilvabrikud täidetud inimestega, kõik masinad käiksid ja kõik teljed liiguksid. Seda meie kehvides oludes ei saa, ja seepärast tullakse välja väidetega, nagu oleks meie tekstiiltöölise tööviljakus väike. See on vana laul ja täiesti põhjendamatu. Ning Majanduseminister teeb ülekohut tekstiiltöölisele, kui ta tuleb välja nende ütlustega, mis temale ette tuuakse vabrikute esindajate poolt komisjonides. Majanduseministril on vastavad andmed käes, ja tema peaks nende varal selgusele jõudma, et tekstiiltöölise seisukord kaugeltki sarnane ei ole, nagu seda omakasupüüdlid töösturite kasude kaitsjad sihikindlalt püüavad siin ja seal tõendada. Tollideküsimuse juures oleks pidanud üles tõusma tööolude parandamise ja palgatõstmise küsimus. Kahjuks see on ära jäänud. Mis riidehinna tõstmisse puutub, siis on seletatud siit kõnetoolilt ja on igale Riigikogu liikmele teada, kuidas välismaal puuvillahinnad vahepeal on langenud. Aga Riigikogu liikmed mäletavad väga hästi, et siit kõnetoolilt härra Riigivanem ise on öelnud, et üksikute riidesortide hindu on tõstetud, ja lubas seda asja juurelda. (Majanduseminister J. Z i m m e r m a n n: Seda ei ole öeldud.) Mina toon järgmisel korral stenogrammi. Just mulle vastates ütles seda härra Riigivanem. Ma vaatan, kuidas selle protokolliga seekord lugu on. (Majanduseminister J. Z i m m e r m a n n: Ei ole tõstetud.) See on teine asi, kui öeldakse, et ei ole, aga omal ajal on siin tähelepanu juhitud ja öeldud, et mõned andmed näitavad, et seda tehtud on. Siin on mitmed võimalused meie tekstiilvabrikantidel, nad võivad ühe riidesordi ära võtta ja teise turule saata, ega siin nii täpset kontrolli pidada ei saa. Nii et seda küsimust meie otsustame puudulikkude andmetega ja ühekülgselt. Oleks tulnud täies ulatuses see üles tõsta, ja alles siis oleks võinud öelda, et on põhjendatud ettepanekuga tegemist. Seda kahjuks tehtud ei ole.

A. Sirro (stp): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Härra minister ütles, et nendel samadel masinatel, mis Eestist välja viidud, töötab välismaal üks tööline 4 masina peal. Vist härra minister tahtis põhjendada seega just, et meie tööliste tööviljakus olevat nii madal ja nad ei taha tööd nii hästi ja nii viljakalt teha, kui välismaal. Aga mina juhin härra ministri tähelepanu selle peale, et need masinad, mis Eestist välja viidi, olid kõige paremad masinad, ja Eestist viidi paremaid töölisi kui

instruktoreid sinna, ja need instruktoriid töötavad ka tänapäev. Töötamistingimused on Lätis ja Leedus palju paremad kui meil. Kui võtta üksikasjaliselt ja võrrelda Balti puuvillavabriku ja samuti Kreenholmi vabrikute töötingimusi, siis on suur vahe. Seal on paremini korraldatud materjalide etteandmised kui meil. Vabrikuruumid on korralikud, ja palk on suurem. Väike tööviljakuse vahe on just parema korralduse tõttu tekkinud. Meie töölisel ei ole selles süüdi, et meil nende masinatega ei saa tööd rohkem teha ja paremat riiet valmistada.

Härra minister ütles, et meil töötatakse välja väga head riidet, mis on ka väga otsitav väljaspool Eestit. Sellele ma vastu ei vaidle, aga, härra minister, ärge unustage, et meil valmistatakse ka väga halba riidet. Valmistatakse riie halvast materjali koosseisust, segatakse tolmu puuvillaga, ja see riie laguneb enneaegu. Iseenesest mõista, vabrikud ei julge sarnast kaupa saata välismaale, seega teeksid vabrikud ennast välis- turul maha ja tulevikus ei saaks nad oma saadusi välis- turul müüa.

Ma rõhutan veel kord, et vabrikantidel ei pruugigi muretseda selle eest, mis neile homme päev annab. Selleks on Vabariigi Valitsus, kes hoolt kannab, et homme päev oleks neile kindlustatud kõigi hüvedega. Otto Strandman'i valitsus kannab ihu ja hingega selle eest hoolt, et meie tekstiil- ettevõtted suuri kasusid võiksid saada, aga ei nõua neilt, et nad peaksid oma vabrikuid moodsate sisseseadetega täiendama, et nad võiksid tulevikus võistelda teiste välismaa ettevõtetega — seda ei ole valitsus teinud ja nähtavasti ei kavatse seda teha.

Aruandja M. L a a r m a n (lõpusõna): Mul jääb õige vähe sellele juurde lisada, mis ma seaduseelnõu I lugemisel ütlesin. Komisjoni nimel ma ühineda ei saa härra Oina ettepanekuga, et tollid jääksid maksma üksnes kuni 1. jaanuarini tuleval aastal. Komisjoni seisukoht oli teistsugune kui härra Oinal, ja nimelt oldi arvamisel, et äkilised tollide muudatused meie majanduseelu halvata võivad.

Üksikute küsimuste juures peatudes lubaksin enesele ette kanda mõned põhjused, mis selleks kaasa mõjuvad, et meie kodumaa turul tekstiil- saadused kallimad kui välismaa saadused. Komisjonis arutati õige põhjalikult tekstiiltollide küsimust ja ei või seepärast leppida selle väitega, nagu mõnelt poolt ette toodud, et seaduseelnõu arutamisel asju vaadatud pealiskaudselt. Komisjonis leiti, et kauba kalliduse kohta peaaesjalikult mõju avaldavat ka see põh-

jus, mille vastu härra Sirro ja teised vaidlesid, et töönorm meil vähem olevat kui välismaal, ning seejuures toodi ette, et meil töötavat tööline kahe telje peal, kuna ta enne sõda töötanud 3—4 telje peal. (Vahelhüüe.) Vaadake, härra Sirro, seal, kus seda seletati, viibisid ka tööliste esindajad, kes sellele vastu ei vaielnud, mispärast komisjonil mulje jäi, et need väited õiged on. (Vahelhüüe.) Ma räägin, kuidas komisjonis asja peale vaadati.

Teine põhjus, mispärast meil tekstiil-saadused kallimad, on, et meil tellitakse välismaalt mitmesugused kemikaalid ja värvid, mis tollide tõttu kallimad kui välismaal, mis ka saaduste hinda tõstavad.

Kolmandaks seletati, et meil kodumaal peavad suured laod olema, ladudest müüakse kauplustele. Välismaal töötavad vabrikud otsekohe tellimiste peale, nii et ladusid ei ole vaja.

Neljandaks seletati, ja selle vastu keegi ei vaielnud, et meil kapitali protsendid on kõrgemaal kui välismaal. Tööstus peab selle kapitali kalliduse mõjul ka oma saadusi kallimalt hindama. Peale selle seletati, et niisugused tarvilikud ained, nagu määrdeõlid j.n.e., on meil kallimad kui välismaal, rääkimata masinaist, mis tolli mõjul ka kalliks lähevad. Selle vastu ammugi keegi ei vaielnud. Et meie tekstiil- ja saapakaubad neil põhjustel kallimad peavad olema kui välismaal, selle üle jõuti üksmeelsele otsusele.

Need õieti olid arvamised, mis kauba kalliduse kohta käisid. Aga üldiselt kui meie kokku võtaksime rahaasjanduse komisjoni alamkomisjoni tööd, poolte arvamised j.n.e., siis näeme, et meie kodumaa vabrikud küllalt võimsad on valmistama kaupa ka isegi välisturu jaoks, ja seepärast ei tohiks kahtlust olla, et kodumaa kannataks kaubapuuduse all. Meil on puuvillariiet välismaalt sisse veetud umbes 20%, nimelt peenemat sorti, ülemkihi jaoks, kuna lihtsam osa kodanikke on tarvitanud kodumaa saadusi, sest see kaup on rahuldanud nende nõudeid.

Mis puutub üksikutesse tekstiilkauba sortidesse, siis selgus alamkomisjonis, et kvaliteet olevat pleekimata ja pleegitud puuvillasel riidel hea, kuna värvitud ja kirjult kootud puuvillariie halvem ei olevat kui välismaa oma, kuna seal on eriti spetsialiseerunud vabrikud teatavate riidesortide valmistamiseks, mispärast meie kodumaa tööstus ei suuda nendega sellel alal võistelda. Villasest riidekaubast on hea kodumaal valmistatud meeste ülikonna pealriie, muidugi mõista ei ole ta suutnud

veel Inglise riide kõrgusele jõuda. Naisterahva kleidiriie tuli alles mineval aastal välja esimese proovina, on asjatundjate arvates võrdlemisi hea kaup ja odavam kui välismaa riie. (A. Oinas, stp: Missugused riided?) Naisterahva kleidiriided on odavamad kui välismaa omad, mille hind suurmüügil 3,25 meeter, millest tuleb arvata maha boonus ja protsendid jällemüüjatele. Praegusel korral ei olnud komisjonis riidehindade küsimus nii põhjalikult arutamisel kui varemalt. Kuivõrt on riidehindade langenud, kuivõrt tõusnud, seda ma ei tea. Millised puuvillased riidesordid puuduvad, nende kohta seati komisjonis nimekiri kokku. Neid meie kodumaa tööstus ei valmista, ja komisjon tuli arvamisega, et kuna neid riidesortide vähe tarvitakse, ei suudaks neid kodumaa vabrikud ka edaspidi valmistada. Need olid umbes vaatepunktid tekstiilkaupade kohta komisjonis. Ma arvan, et ma nende küsimuste kohta, mis komisjoni töösse puutuvad, lühikeste seletusega olen vastuse andnud.

Pealkiri võetakse vastu 33 häälega 23 hääle vastu.

Vaheaeg kl. 19 — kl. 19.22 min.

Koosolekut juhatab teine abiesimees **R. Penno**.

Sekretäri kohal sekretäri teine abi **O. Gustavson**.

(1. osa.)

H. Martinson (stp): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Sotsialistliku Riigikogu rühma liikmete poolt on korduvalt siin rõhutatud, et meie käesolevaid tollikõrgendusi kuidagi õigustatuks ei saa lugeda. Ei ole ka kõrgete tollide vajadust koalitsiooni rühmade poolt kuidagi põhjendatud, niisuguseid kõrgeid tollimääru, mis kaubaväärtuse mõnikord kuni 200% ületavad. Sotsialistliku rühma seisukoht selles asjas on üldiselt teada, aga et meie vähemuses olles kuidagi ära hoida ei saa tollikõrgendusi, seepärast julgen teha väikese paranduse-ettepaneku, kuna loota on, et ka keskrühmad seda toetavad, sest et nende esindaja tegi juba rahaasjanduse komisjonis sarnase ettepaneku. See muudatus oleks järgmine:

§ 187. p. 2-a — 4,5 kuldfr.,
 § 187. p. 2-b — 6,75 kuldfr., § 188.
 p. 1 — 6,75 kuldfr., seesama paragrahv
 p. 2. — 11,25 kuldfr. ja § 199.
 p. 1 — 10 kuldfr.

Loodan, et see ettepanek vastuvõtmise leiab, sest ühe tööerakonna rühma liikme poolt öeldi juba rahaasjanduse komisjonis, et seega oleks tolli tõstetud 50% ja see oleks enam kui küllalt.

A. Oinas (stp): Seaduse pealkirja läbivaatamisel teatasin Riigikogule, et sotsialistlik rühm teeb paranduse seaduseelnõu sisulisel arutamisel, nimelt et see tollitariif, mille sanktsioneerib praegu arutamisel olev seadus, kehtaks ainult 1. jaanuarini 1931. Ettepanek on seega järgmine:

võtta seaduseelnõusse 4. osa järgmiselt: „4. osa. Käesolev seadus on maksev kuni 1. jaanuarini 1931. a.“

(J. Teemant, põl: Seega tunnustate selle kõik õigeaks.)

Lugupeetud rkl. Teemant hüüdis, et seega meie nagu sanktsioneeriksime senise olukorra. Ma pean selgituseks tähendama, et meie ettepanekut tehes läheme välja seisukohalt, et praegumaksvate, seni Riigikogu poolt sanktsioneerimata tollitariifide põhjal on kaupmehed tolliraha juba maksnud. Kui Riigikogu jätaks möödunud aja eest tariifid kinnitamata, tulevad riigikassal tollikõrgenduse summad kaupmeestele tagasi maksta. Kuna aga tarvitajale, kes kõrge tolli all sisseveetud riidet ostnud, ülemäära maksetud raha tagasi maksta ei saa, peab tarvitaja jääma rahast ilma, mis ta kõrge tolli tagajärjel enam on maksnud. Sellel ei oleks muud tagajärge, kui et riigikassa satuks raskustesse, makstes kaupmeestele tagasi summad, mida nad õigele adreessadile enam edasi anda ei saaks. Seega tuleb paratamata, nii halb kui see ka ei ole, tagantjärele sanktsioneerida olukord, mille on tekitanud valitsus.

Kuid meie seisukoht on, et senine olukord ei tohiks kesta kauem kui 1. jaanuarini 1931. Selle aja kestel valitsus võib esitada Riigikogule õigema ja otstarbekohasema tollitariifi nii naha- kui ka riidesaaduste suhtes, ja Riigikogu võib selle ka vastu võtta. (J. Teemant, põl: Terve aasta otsa istume selle juures.) Kes istus? (J. Teemant, põl: Terve aasta oleme istunud, istume teise aasta veel.) Minu arusaamise järgi oleksid võinud ka praegu arutusel olevad tollitariifid kiiremini tulla Riigikogus arutamisele. Kuid nähtavasti koalitsiooni rühmad ei olnud huvitatud sellest, et seaduseelnõu oleks kiiresti läbi vaadatud. Esialgu püüti küll läbivaatamisele kiirem tempo anda, kuid hiljem viivitati sellega, sest tegelikult uued tollid maksid, koalitsiooni rühmadel ei olnud suuremat huvi selleks, et seaduseelnõu oleks

kiiresti läbi arutatud. See oleks vastus härra Teemandi vahemärkusele.

Mispärast praegumaksvad tollid tuleksid revideerimisele võtta, selle kohta olen põhjendused esitanud. Teen ainult vahemärkuse aruandjale, kes väitis, et Eestis riided olevat muu seas seepärast kallid, et tööstuseks tarvilikud kemikaalid on tolli all. Ma arvan, sellest äratundmisest, mis oli ka komisjonil, oleks pidanud valitsus tegema järelduse, et kemikaalide toll kaotada, (Majanduseminister J. Zimmermann: Miks Teie ei teinud seda ammu gi?) mida meie ammu oleme rõhutanud.

Juhataja: Rkl. Oinas, praegu ei ole kemikaalid arutamisel. Kui Teie vastavat ettepanekut ei tee, siis ei tohi ma lubada selleks sõna.

A. Oinas (stp): Ma ettepanekut ei saa teha, kuna vastavat punkti ei ole tariifis. Märgin aga, et valitsusel oli võimalik kemikaalide tolli alandada. Väga halb, et valitsus selle on tegemata jätnud.

Aruandja M. Laarmann (lõpusõna): Rahaasjanduse komisjoni nimel ma aruandjana ei saa ühineda selle ettepanekuga.

H. Martinson'i ettepanek lükatakse tagasi 32 häällega 26 hääle pooltolemisel.

1. ja 2. osa võetakse vastu.

(3, uus, osa — Majanduseministri ettepanek, lhk. 1811.)

A. Jõeäär (stp): Sarnane seaduse maksmapanemise kord, nagu härra Majanduseminister praegu tahab, et Riigikogu selle vastu võtaks, ei ole põhiseadusega kokkukõlas. Käesolev seadus peaks hakkama maksma 14. septembrist 1929, kuna arutame seadust 11. novembril 1930. Seaduse maksmahakkamiseks on tarvis, et see välja kuulutataks. Seaduse maksmahakkamine oleneb väljakuulutamise momendist. Enne seda momenti seadus ei saa hakata maksma. Kõige kiiremas korras võib seaduse maksma panna telegraafi teel, kui seaduses see eriline maksmahakkamine kord ette nähtud. Erilistel juhtudel võib seaduse lugeda maksvaks päevast, mil see Riigi Teatajas ilmunud, see on siis, kui tahame põhiseaduses ettenähtud harilikust korrast kõrvale minna, mille järele seadus hakkab maksma 10 päeva pärast Riigi Teatajas väljakuulutamist. Niisugust ettepanekut aga, kus seaduse vastu võtame novembris, mis aga septembris maksma hakkab, ei saa vastu võtta, vaid see tuleb tagasi lükata.

Majanduseminister J. Z i m m e r m a n n: Seaduse järgi on Vabariigi Valitsusel õigus tolle maksta panna oma võimuga ilma seaduseandliku võimuta. Käesoleva seaduseelnõu kolmas osa ongi, mis peab Vabariigi Valitsuse otsuse sanktsioneerima.

H. Martinson (stp): On ikka kombeks olnud, et komisjon enne ettepanekud läbi vaatab, aga nüüd tuleb härra Majanduseminister ja teeb ettepaneku, mis ei ole varem olnud komisjonis kaalumisel. Seepärast teen ettepaneku,

anda Majanduseministri ettepanek rahaasjanduse komisjoni läbivaatamiseks.

Rahaasjanduse komisjonis on seni seda seaduseelnõu kaalutud, ja loomulik, et ka see ettepanek sinna läheb.

A. J õ e ä ä r (stp): Kui härral Majanduseministril õigus on, et Vabariigi Valitsus võib tolle ise maksta panna, siis ei ole tagantjärele sanktsiooni Riigikogu poolt enam vaja. (V a h e l h ü ü e paremalt poolt.) Ratifitseerimine hakkab maksta sellest päevast, millal meie seaduse vastu võtame. Lugu on nii, et kui valitsusel on õigus tolle maksta panna oma võimuga, ja Riigikogu alles hiljem neid kinnitab, siis see, mida kinnitame, on enne maksev, ega meie seda ära ei muuda. Praegu on kinnitamise seaduseelnõu arutamisel, ja ega see kinnitamise seadus ei saa varem maksta hakata, kui ta välja kuulutatud. Kui arvate, et see asi on keeruline, siis andke see küsimus üldkomisjoni kaalumisele, las juristid ütlevad, kas võib säärase paranduse vastu võtta või mitte. (Majanduseminister J. Z i m m e r m a n n: See läheb riigile palju maksta.) Selleks erilist koosolekut ju kokku ei kutsuta, vaid komisjon peab oma koosolekuid niikuinii neli korda nädalas, kus ka selle küsimuse ära otsustab, nii et see riigile palju maksta ei lähe.

Aruandja M. L a a r m a n (lõpusõna): See on õige, mis härra Hans Martinson tähendas, nimelt et niisugune ettepanek ei ole rahaasjanduse komisjonis arutamisel olnud sel kujul, nagu härra Majanduseminister tegi, aga sisuliselt on komisjon selle läbi vaadanud. Ta on kaks seaduseelnõu vastu võtnud ja sisuliselt on see täiesti kokkukõlas rahaasjanduse komisjoni seisukohaga. Selle otsuse vastuvõtmisel oleks see tagajärg, et meil ei pruugi uuesti arutama hakata sama seadust, mis enne seda tähtaega olemas. Meie arutame seadust, millega tolle pikendati, aga see seadus ei puuduta seda, mis aasta enne oli. Leian,

et see ettepanek, mille härra Majanduseminister tegi, on vastuvõetav.

J u h a t a j a: Rkl. H. Martinson'i ettepanek tuleb kui korra kohta tehtud ettepanek kõigepealt hääletamisele. (H ä ä l e t a t a k s e.) Poolt on 26 häält, vastu 30 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud. (H. Martinson, stp: Sedelitega!) Nõutakse sedelitega hääletamist. (H ä ä l e t a t a k s e.) Poolt on 28 häält, vastu 34 häält, erapooletuid 3, seega on rkl. H. Martinson'i ettepanek tagasi lükatud.

(H ä ä l e t a t a k s e.) 3. o s a o n v a s t u v õ e t u d .

(4, uus, osa — A. Oina ettepanek, lhk. 1819.)

Majanduseminister J. Z i m m e r m a n n: Selleks ei ole mingit tarvidust ära tähendada, et seadus 1. jaanuarini maksta pannakse. Kui valitsus ja Riigikogu seda soovivad, siis võivad selle seaduse muuta seks ajaks. Kuid ma arvan, et seks ajaks kõige parema tahtmise juures uut seadust anda ei suudeta. Käesoleva seaduse kohta maksis varem märkus, et ta maksab kuni 31. septembrini 1930, kuid seda seadust arutati Riigikogus siamaani ja ei suudetud varem läbi vaadata. Igatahes ei ole arvata, et Riigikogu suudaks enne jõuluid uue seaduse vastu võtta.

4. o s a l ü k a t a k s e t a g a s i .

J u h a t a j a: Seaduseelnõu II lugemine on lõpetatud.

11. Riigitöölise puhkeaja seadus — I lugemisel.

Sotsiaalkomisjoni aruandja V. U u k a r e d a .

B. E i l m a n (stp): Väga lugupeetud Riigikogu liikmed! 1924. aastal Riigiteenistuse seaduse arutamisel käsitades riigiteenijate puhkuse küsimust, oli juhuse kóneldada ka riigitöölise puhkuse vajadusest. Tookord aga nii valitsus kui ka Riigikogu enamus olid sel arvamisega, et riigitöölise puhkuse küsimusel ei ole koht Riigiteenistuse seaduses, vaid selleks tuleb anda eriseadus. Riigiteenijate puhkeaja võimaldamist peeti peamiselt seepärast vajalikuks, et teenistuse tingimused on rasked, et teenistuse ruumid, kus töötatakse, on õhuvaesed, ja kõige selle tagajärjel tööintensiivsus langeb. Sellest välja minnes võetigi Riigiteenistuse seadusse paragrahv, mille kohaselt on õigus kõigil riigiteenijail üheaastase teenistuse järele saada kaks nädalat, ning kaheaastase teenistuse järele

üks kuu puhkust. Seadus näeb ette, et puhkusel olemise ajal makstakse riigiteenijaile palk edasi.

Riigiteenistuse seaduse vastuvõtmisest on möödunud 6 aastat, kuid Vabariigi Valitsuse poolt kuni senini ei ole veel esitatud riigitöölise puhkeaja eriseadust ja ei ole ka kuulda olnud, et Vabariigi Valitsus oleks riigitöölise puhkeaja küsimust tõsiselt kaalunud. Et aga ka riigitöölistel on sama õigus puhkuse saamiseks kui riigiteenijatel, see on iseenesest mõistetav. Seda silmas pidades esitaski Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühm vastava seaduseelnõu, millega oleks võimalik korraldada puhkeaja andmist ka riigitöölisele. Selle seaduseelnõu kohaselt saaksid riigitöölised, kes töötanud vähem kui aasta, aga rohkem kui kolm kuud, iga väljateenitud kuu kohta 1 päeva, üle aastase töötamise kaks nädalat, ja üle kaheaastase töötamise ühekuulise puhkuse. Teiste sõnadega, riigitöölise kohta käesolevas seaduses ettenähtud puhkeaja korraldus vastab täielikult Riigiteenistuse seaduses ettenähtud riigiteenijate puhkeaja normidele. Ainuke erand on siin see, et neile tööliste, kes vähemalt kolm kuud töötanud, on ette nähtud iga töötatud kuu kohta 1 päev puhkust, ja seda seepärast, et riigitöölistel tuleb olude sunnil ühest riigiasutusest teise üle minna, ja et seeläbi nad puhkusest ilma ei jääks, ongi see erand sisse võetud. Peale selle näeb seadus ette, et puhkust korraldatakse peamiselt suvekuudel, sest tegelikult on ju ka mõte puhkeaja andmisel suvekuudel, sest siis on inimestel võimalik tolmustest ja mürgistest ruumidest maale elama asuda, et seal tervist parandada. Kui see eelnõu oli komisjonis arutusel, otsustas komisjon nõutada Vabariigi Valitsuselt seisukoha eelnõu kohta. Vabariigi Valitsus saatis 4. juulil, nagu ligilisatud seletuskirjast nähtub, komisjonile oma seisukoha. Valitsus, nagu näha esitatud seisukohast, on väga omapäraselt aru saanud riigitöölise puhkeaja tarvidusest. Siin ei kõnele Vabariigi Valitsus sellest, et riigitöölisele on puhkust vaja, küll aga kõneleb sellest, et riigitöölisele ei saavat puhkust anda juba seepärast, et siis hakkavat nõudma puhkust ka eratööstustes töötavad töölised. Ja kuna need nõuaksid puhkust, asetaks see eratöösturid raskesse seisukorda. Teiste sõnadega, Vabariigi Valitsus on oma seisukoha võtmises seaduse kohta asunud kaitsma mitte töölisi, vaid üksikuid tööstureid.

Kui sisuliselt tulla selle juurde ja küsida, kas töölised on õigustatud puhkust

saama ja kas on võimalik puhkust läbi viia, siis peab esmalt tähendama, et riigitöölised samuti kui riigiteenijad on õigustatud saama puhkust. Riigiasutuste ja -ettevõtete töölised töötavad veel palju raskemates oludes ja tingimustes kui seda vast -teenijad.

Meie riiklikud tööstuseettevõtted on äärmiselt puudulikult ehitatud ja mõjuvad väga halvasti tööliste tervisele. Ruumid, milles töötatakse, on paljudel juhtumistel läbitõmbavad ja peale selle sisaldavad igasuguseid mürgiseid gaase, mille tagajärjel ka haigestumine on palju sagedam. Ma võiksin tuua mõningaid näiteid sellest.

Teatavasti on meil tarvitusel peaaegu kõigis riiklikkudes ettevõtetes põlevkivi. Põlevkivi tarvitamine aga puudulikult korraldatud küttekolletes on väga halb. Seda võime tähele panna peamiselt neis jaoskondades, kus põlevkiviga töötatakse. Võib-olla on nii mõnelgi sotsiaalkomisjoni liikmel meeles, kes omalajal osa võtsid tööstuseasutuste ülevaatuses ja kes käisid näiteks riigi raudteetehastes või ka sadamatehastes. Näiteks sepikojad, kus tarvitamisel on põlevkiviküte rauasoendamiseks, on alaliselt põlevkivi gaasi ja suitsu laest maani täis. On küll katsutud suitsu ja gaasi ära juhtida sellekohaste ventilatsioonide kaudu, kuid need katsed õhupuhastamise mõttes kuigi suuri tagajärgi pole andnud, ja selles jaoskonnas, nagu selgus, oli haigestunud tööliste arv väga suur. Mul on olnud juhuseid kokku puutuda nende töölistega, kes seal töökojas töötavad, ja rääkida ka raudtee arstidega, kes neid töölisi haigusekordadel on konsulteerinud. Neist jutuaJamistest selgus, et neis sepikondades, kus tarvitusel põlevkivi, on töötamine tööliste tervisele väga kahjulik, ja arstid kinnitasid, et töölised, kes kauemat aega põlevkiviga töötavates jaoskondades töötavad, et nende juures tuleb ilmsiks sagedasti ja õige raskel kujul veresoonte lubjanemine. Aga ka teised töökojad on oma primitiivsete sisseseadete, samuti ka ehituse poolest väga puudulikud, ja kõike seda kokku võttes peab otsekohe tähendama, et kui töölised saavad samasuguse puhkuse, nagu seda saavad riigiteenijad, siis nad suudavad palju kauemini vastu panna ja palju rohkem valmistada. Riigiteenijate kohta on öeldud õige mitmel pool asutustes, nimelt asutuste juhatajate poolt, et teenijad ja ametnikud, kui nad puhkusest tagasi tulevad, töötavad palju intensiivsemalt, palju paremate tagajärgedega. Ka tööliste kohta peab sama ütleva. Ka nemad kahtlemata, kui nad puhkusest ta-

gasi tulevad, suudavad palju rohkem valmistada, ja seega ühes ka need kulud, mis see puhkus enesega kaasa toob, mitme võrra tagasi teenivad. Sotsiaalkomisjonis tähendatud seaduseelnõu arutamisest võtsid osa asjaomaste riiklikkude ettevõtete esindajad, ja nende esindajate seisukohti ära kuulates jooksis punase joonena läbi nimelt kaks seisukohta: esiteks, et see seadus toob kaasa kulusid ja teiseks, et ei ole võimalik oskusetöölisi teiste töölistega asendada. Minu isikliku veendumuse järgi on riiklikkude asutuste esindajate seletused liialdatud. Ma juba lühidalt tähendasin, et need töölisel, kes puhkuselt tagasi tulevad, palju rohkem suudavad valmistada ja parema meelega asuvad ka töö juurde. Mis puutub oskusetöölise asendamise, siis selleks ei ole ka minu arvamise järgi mingit tarvidust. Kui arvesse võtta seda, et meie riiklikkudes tööstusettevõtetes tekivad teatud töövaheajad, nõnda et neil aegadel võib väga hästi töölisi puhkusele lasta, ilma et tarvis oleks nende asemele asetäitjaid palkama hakata. Komisjonis sellekohaste küsimuste peale otsekohesid vastuseid asutuste esindajad ei andnud. Kaudselt aga võis selgusele jõuda, et nii riigiraudteede tehastes ja töökodades, sadamatehastes kui ka arsenalis on töölistele puhkuseandmine läbiviidav. Raudteel on kõige rohkem tööd talvise ajal. Suvel tööhulk väheneb seetõttu, et suviste lisarongide liikuma panemisega raudteel veereva koosseisu järele on liikumises palju suurem vajadus. Suvel tuleb niisuguseid asju ette, kus oskusetöölisi paigutatakse ajutiselt ümber hoovitöödele, tähendab lihttööliste kohtadele. Ka sadamatehastes sünnib töötamine peamiselt talvistel kuudel, alates septembri-oktoobrikuuga kuni aprillikuuni. Septembri-oktoobrikuuga lõpeb navigatsioon, laevad asuvad sadamatesse ja siis võetakse nende juures ette parandusi. Aprillikuust peale, kui navigatsioon uuesti avatakse ja laevad lähevad sadamast välja, kuivab kokku ka sadamatehastes tööhulk, mille tagajärjel ka seal, nagu mul oli võimalus tänavu seda tähele panna, oskusetöölisi viidi üle hoovitööle. See näitab, et raudteede töökodades ja sadamatehastes on võimalik ka oskusetöölisele puhkust anda, ilma et oleks vajadust neile asetäitjaid palkata. Ka teistes riiklikkudes ettevõtetes on see läbi viidud. Hea tahtmise juures võidakse riigitööliste puhkeajaga võimaldada, ilma et see mingeid takistusi kaasa tooks või kulusid suurendaks.

Mis puutub nüüd kulude suurenemisse,

siis on ka siin asutuste esindajate seletused liialdatud. Ettetoodud kulude suurust võrreldes tööliste arvuga ja töölistele ühe kuu perioodis makstud palgaga peab ütleva, et nii kõrgele need kulud küll ei tõuse. Ei saa õigeks võtta, et meil üldse raudteetöölised teeniksid kuu kohta keskmiselt 12.000 senti. Tõsi küll, raudteetehastes ja -depoos küünib keskmine teenistus ligikaudu 10.000 senti. Aga see on ka see pärast, et seal tehakse enamas jaos tükitööd ja on kvalifitseeritud töölisel. Liinil aga kõikjal, ükskõik missuguse tööala juures, ei tõuse raudteetöölise palk mingil tingimusel keskmiselt võttes üle 60 krooni kuus. Mul on praegu kasutada siin mõningad andmed, mis puudutavad peaaegu kult neid raudteeasutusi, kus palk on kõrgem, ja need oleksid: Mõisaküla ja Valga tehased, Pärnu depoo, Narva depoo, Tapa depoo, Tallinn-Väike depoo, Tallinn-Vana depoo, Tamsalu depoo, raudteede peatehased j.n.e. Kõigis neis ettevõtteis, ja need on tähtsamad ettevõtted raudteel, töötas septembrikuul 1.225 töölist, ja neile on septembrikuul kestel makstud palka 129.810 krooni 46 senti. Kui see saadud palk ära jagada tööliste arvule, siis saame tehaste ja nende depoode tööliste kohta keskmise teenistuse, mis osutub 105 krooni suuruseks. Ka sadamatehaste kohta võib sedasama öelda, ka seal ei ole palk kõrgem. Peale selle tuleb arvestada seega, et puhkust ei saa kõik töölisel kuu aega, vaid neist paljud, kui mitte just pooled, saavad kaks nädalat ja mõned võivad saada paar kuni kolm päeva. Sellest seisukohast välja minnes peab otsekoheselt tunnistama, et Vabariigi Valitsuse seisukoht riigitööliste puhkuseandmise kohta on ebaõiglane. Minu arusaamist mööda peaks valitsus ikkagi rohkem huvi tundma laiemate rahvahulkade tervisliku seisukorra üle, mitte aga üksikute töösturite kulude üle. Vabariigi Valitsus oleks pidanud tõsisemalt kaaluma riigitööliste puhkeaja vajadust ja mitte ainult asuma sellele seisukohale, et see eratöösturitele vastuvõetav ei ole. Töölisel on õigustatud puhkust saama, töölisel on Eesti vabariigi loomisele õige palju kaasa aidanud, ja loomulikult neil on samad teened, nagu teistelgi teenijatel. Siin aga hakata lahutama just nagu sikkusid talledest, ühedele anda ja teistele mitte anda, see on minu arvamise järgi ebaõiglane ja tekitab ainult õigustatud rahulolematust tööliste seas. Ma teen ettepaneku,

riigitööliste puhkeaja seadus I lugemisel vastu võtta.

E. P e s u r (stp): Lugupeetud Riigiko-

gu liikmed! Riigitöölise puhkeaja seadus, mis meie rühma poolt Riigikogule esitatud juba käesoleva aasta jaanuarikuus, on üks neist paljudest seadustest, mis läbi aasta valitsusei seisukohavõtmiseks olnud ja täna Riigikogule tagasilükkamiseks esitatud. Käesoleva seadusega tahetakse õieti riigitööliste neid õigusi võimaldada, mis neil juba Riigiteenistuse seadusega olema peaksid. Riigiteenistuse seaduse, mis Riigikogu poolt vastu võetud 1924. aastal ja Riigi Teatajas nr. 149 välja kuulutatud, § 25 alusel on kõigil riigiteenijatel, ametnikudel ja vabapalgalistel õigus saada vastavalt teenistuse kestusele iga-aastast puhkeaga. Riigiasutustes ja -ettevõtetes tööliste aga senimaksva seaduse alusel puhkust võimaldatud ei ole. Sarnane vahetegemine inimeste vahel ei ole millegagi põhjendatud ja tekitab õigustatud nurinat riigitöölise hulgas. Ei ole kahtlust, et riigitöölised puhkust sama hästi vajavad, kui teised ametnikud, ja seda enam, et tööliised halvemates tingimustes peavad töötama kui ametnikud. Kui minu eelkõneleja ette tõi puudused, mis valitsevad tööruumides, ja ära näitas, millises mürgitatud ja gaasidega täidetud õhus tuleb töölistel töötada, siis ei või olla kahtlust selles, et need inimesed, kes aastate viisi niisuguses olukorras peavad töötama, puhkust vajavad. Ka tööliised on õigustatud puhkust saama ja nende tarvis on vajalik maksta panna käesolev puhkeajaseadus.

Kuid vaatame edasi, millised on need tööliste korterid, kuhu tööliised tervisttapvast tööruumist välja tulles lähevad, sest paljud riigitöölised ei suuda oma väikese viletsa palga tõttu paremaid kortereid pidada, kui ühetoalised väikesed korterid, kus pealegi veel kaasüürilisi peetakse, kes korteriüüri tasuda aitavad. Riigitööliline peab elama niiõelda täiskiilutud toas, ilma et seal tarvilikku õhku oleks inimese tervise jaoks. Kui tööliisele puhkeajaga võimaldatakse, siis võiks ta vahel suvel vabasse loodusse minna kodust kaugemale, et kosutada oma tervist ja koguda jõudu tööle tagasitulekuks. Seni aga seda tehtud ei ole ja see tundub täiesti ülekohatusena riigitöölise vastu.

Mis puutub sellesse, kas tehniliselt puhkus on läbiviidav, siin tullakse küll tõendama, et ei ole läbiviidav, ka riigiettevõtete

Koosolek lõpeb kell 20.41 min.

Õige.

direktorid püüdsid tõendada sotsiaalkomisjonis, et puhkus ei ole läbiviidav. Kuid siiski oli vastuväiteid ja andmeid, millega ümber lükati direktorite tõendused ja näidati, et on võimalik viia tööjaotus läbi ja tööliisi üht asendada teisega puhkuse ajal. Ka palgaolude suhtes ei saa öelda, et tööliisel oleks sarnane palk, et tal enam puhkust ei ole vaja, sest praegusel korral on tööliste palgad nii väikesed, et see ei anna võimalust isegi tarvilikku toitu muretseda. See puhkeajag, mis tööliised vajavad, läheks neile tarvis tervise kosutamiseks. Ma ei taha selle juures enam pikemalt peatada, sest eelkõneleja oma pikemas kõnes näitas, et puhkeaja seadus on vajalik ja see tuleb riigitööliste maksma panna.

Aruandja V. Uu k a r e d a (lõpusõna): Siin härra Eilman kõneles, et see riigitöölise puhkeaja seadus on võrdlemisi kerge läbi viia. Selle vastu ka need esindajad, kes sotsiaalkomisjonis oma seisukohti avaldasid, täielikult ei vaielnud, kuid peaaesjalikult rõhutati, et see tooks tunduvald lisakulusid, teeks saadused, mis tööstustes valmistatakse, tunduvalt kallimaks. Teiselt poolt toodi ette, et puhkeajad tulevad suvise aja peale, millal oskustöölisi tõesti mitmes asutuses on raske teistega asendada. Teiseks on meie riigitööstuses tööliisi, kes töötavad niisugustes ettevõtetes, nagu riigi turbatööstus, kus puhkeajag suvisel ajal mõeldav ei ole, sest tööstuse hooajag on just suvel. Niisama on raske suvel puhkust anda riigimaade ja -mõisade tööliste, sest ka seal takistavad hooajag tööd puhkuseandmist.

Peaaesjalikult aga rõhutati seda, et praegusele majanduslikult kitsale ajajärgule tuleksid juurde uued lisakulud, mis teeksid saaduste valmistamise palju kallimaks. Neil asjaoludel leidis sotsiaalkomisjon, et käesolev seaduseelnõu ei ole vastuvõetav, ning esitab selle Riigikogule tagasilükkamiseks.

B. Eilman'i ettepaneku poolt on 24 häält, vastu 34 häält, seega on seaduseelnõu tagasi lükatud.

(Hüüded: Lõpetada!)

Juhataja: On ettepanek, lõpetada koosolek.

(Hääletatakse.) Ettepanek on vastu võetud. Lõpetan koosoleku.

Kinnitan.

Koosoleku sekretär (allkiri).

Koosoleku juhatajad (allkirjad).

